

Сравнително обследване по показател развитие на моториката при деца от ранна възраст с и без родители

Любомира Стоянова, Таня Мегова, Нина Михайлова, Ростислав Костов

Summary: *Children come to know the surrounding environment through movement. The former is the main child's act which begins in uterus. Mentally development through early childhood depends on motor development. Lack or insufficiency of activities leads to slow development to all mental processes. Aims: Determination the connections in motor development between children with parents and children at institutions. Object: Eighty children, aged one to three years. Analysis: There is statistic difference in the level of motor and mental development in both groups. There is correlation between the child's development and the environment.*

Key words: *children at institution, motor development, mental development.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Грижите за децата, които едно общество полага, винаги са били мярка на грижите за бъдещето на това общество. Особено голяма е отговорността на държавата и на цялата общественост за реализацията на децата в неравностойно социално и семейно положение.

Ранната детска възраст е период на изключително интензивно развитие на детския организъм. Оказаните въздействия в периода по категоричен начин са определящи за цялостното формиране на детската личност.

В ранна детска възраст неблагоприятните условия за отглеждане и възпитание могат да доведат до сериозни ограничения или дефицити във всяка една сфера на функционирането [1]. Особено уязвими в това отношение са децата, които по една или друга причина са лишени от родителски грижи [5].

В настояще време се наблюдава засилено внимание от страна на редица държавни и неправителствени организации и структури към здравето, развитието и възпитанието на децата, отглеждани в институции [2, 3].

Независимо, че е налице желание за преодоляване на сегрегационните процеси, все още се наблюдава капсулиране на средовите условия и ограниченост на взаимодействията. Стеснените интерперсонални контакти и отсъствието на възможности за разнообразни по характер дейности ощетяват физическото и психично развитие на детето в този сензитивен по характер период – период на първоначално изграждане на двигателни умения и навици, усвояване на езиковата система в условията на непосредствено общуване и интеракция [6].

Развитието на психо-моториката през ранната детска възраст пряко повлиява когнитивното развитие на детето [7]. Придвижването в пространството и активното взаимодействие с елементите от него са в основата на развитието на познавателния интелект [8].

Навременното формиране на общата и фината моторика, както и на координационните умения, е базисно по отношение на следващите периоди от онтогенезиса. Изброените компоненти определят развитието на психо-моторния интелект, съобразно възрастовите норми [4].

ИЗЛОЖЕНИЕ

Собствено проучване

Направеното обследване има за **цел** да установи съществуването на връзка между нивото на развитие на моториката и наличието или отсъствието на семейна среда при деца с родители и деца, лишени от родителска грижа от 1 до 3 годишна възраст.

Обект на проучването са общо 80 деца на възраст от 1 до 3 години. Разделени са на две групи: контролна - 40 деца с родители и експериментална - 40

деца, лишени от родителска грижа. Проучването е проведено в периода август – декември 2006 година.

Методът на Манова-Томова изследва общото психическо развитие на децата от раждането до 3 години. през определените възрастови етапи.

Нивото на психическото развитие се оценява чрез квотиент на развитието (КоР), като се отчитат овладените показатели - моторика, сензорна дейност, емоционално-социално развитие, умения, навици, изобразителна дейност, говор.

За обработка на събраната информация е използвана дискриптивна **статистика** на относителни дялове. Сравнението на резултатите на експерименталната и контролната групи е извършено по метода на Т-оценка на средни величини и допълнителен ANOVA анализ. За откриване на взаимовръзки между измерваните променливи е използван корелационен анализ.

Резултати и обсъждане

След анализ на получените резултати бе установено, че най-големият относителен дял на *децата от ДМСГД* е в нормативните групи с нормално развитие. При сравняване на останалите групи се вижда, че има превес на децата с изоставане в развитието над тези с избързване.

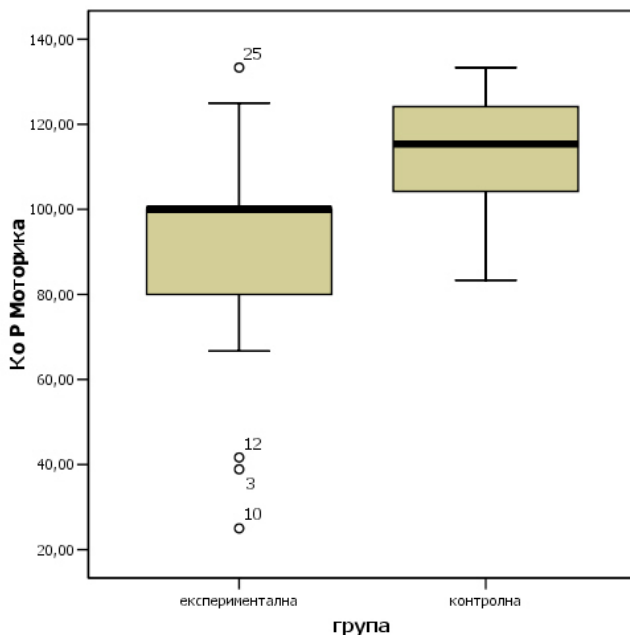
При *децата, отглеждани в семейна среда*, преобладават групите с много високо, нормално и високо развитие, като едва 2,5% от децата са със слабо развитие.

Таблица 1. Разпределение на децата по нормативни групи според квотиента на развитие на характеристиката моторика

Нормативни групи	Разпределение на децата	
	Експериментална група в %	Контролна група в %
силно изоставаци	17,5	-
слабо развитие	22,5	2,5
нормално развитие	47,5	30,0
високо развитие	5,0	27,5
много високо развитие	5,0	32,5
силно избързващи	2,5	7,5

По променливата квотиент на развитие – *моторика* децата от *експерименталната група* имат по-ниски показатели и много по-голямо разсейване на резултатите. Четири случая се отклоняват извън стандартното отклонение, като три от тях (деца с №№ 3, 10 и 12)* са значително под вътрешногруповата норма, а един (№ 25) – значително над нея. Най-често срещаната стойност (мода) на КоР – моторика на експерименталната група е малко по-ниска от долната граница на вътрешногруповата норма на контролната група (Графика №1).

Връзките между квотиентите по характеристики и общия квотиент на развитие са силно изразени при много високо ниво на значимост ($Sig = 0.000$). Връзките между самите квотиенти на развитие по отделни характеристики са със средна и висока степен на сила също при много високо ниво на значимост. Тези резултати доказват, че развитието на детето в която и да е област пряко влияе върху развитието му в останалите.

Графика 1. Сравнение на квотиентите на развитие по показател моторика

Между отделните квотиенти по характеристики също се откриват корелационни връзки, което потвърждава тяхната взаимозависимост. Развитието на моториката има най-силно изразена връзка с това на мануално-моторните умения при строго ниво на значимост. Като цяло развитието на децата от експерименталната група е дисхармонично. Различен е темпът на развитие на децата по отделните показатели, а изоставането в някои от областите е много по-голямо от това в другите.

Ако трябва да сравним корелационните зависимости в експерименталната и контролната групи можем да твърдим, че при децата отглеждани в ДМСГД има дисбаланс в контекста на общото развитие. При децата, отглеждани в семейна среда това не е така. Всяка характеристика се развива заедно с другите, като пряко се влияе от тях. Това спомага за балансираното и хармонично развитие на детето.

За повторна проверка на твърдението е приложен ANOVA анализ, който позволява да се установят различия както между групите, така и вътре в тях. Данните от ANOVA-анализа потвърждават наличието на статистически значими различия при много строго ниво на значимост ($\text{Sig} = 0.000$), между децата в контролната и експерименталната групи и липса на различия вътре в групите т.е. групите на децата, отглеждани в ДМСГД и в семейна среда са относително кохерентни, така че различията се дължат именно на средата, в която растат, обучават и се възпитават.

ИЗВОДИ

1. При проучването бе установена силна зависимост между нивото на развитие на децата и средата на живот.

2. Изследваните деца в експерименталната и контролната групи са без статистически значима разлика във физическата възраст. Разликите в квотиентите на развитие не са резултат от различие в календарната възраст.

3. Между квотиентите на развитие на двете групи има статистически значими разлики. Разликите се дължат на средата, в която се отглеждат децата съответно институционална за децата от експерименталната група и семейна за децата от контролната група.

4. Децата растящи в семейна среда имат по-високи квотиенти на развитие по показател "развитие на моториката" от тези, отглеждани в ДМСГД.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Направеното проучване показва, че стойностите на квотиента на развитие на деца, отглеждани в семейна обстановка сериозно се отличават от тези на деца, отглеждани в институционални заведения. По този начин се доказва силната зависимост между физическото, психическото и емоционално развитие от една страна и от друга - зависимостта им от средовите условия.

Откритите зависимости дават основание да се насочи активно общественото внимание към настоящото и бъдещото развитие на децата, лишени от родителска грижа не само чрез подобряване на материалната и социална среда на институциите, в които се отглеждат, но и обезпечаване на възможността да бъдат върнати при родителя или родителите им. Подобни инициативи не са невъзможни, но са свързани както с осигуряване на финансова и материална база, така и с активна превантивна работа с родителите.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Антонова, Цв., Влияние на условията и организацията за отглеждане в домовете "Майка и дете" върху здравето състояние и психическото развитие на децата, Педиатрия №2, 1996, 9-11

[2] Закон за закрила на детето

[3] Конвенция за правата на детето

[4] Манова – Томова, В., Психологическа диагностика на ранното детство, С., НП, 1974

[5] Петрова, М., К. Костадинова, Т. Татъзов, Психично развитие на децата, отглеждани в домове "Майка и дете", Социална медицина №4, 1996, 33-34

[6] Стаматов, Р. Детска психология, ИК Хермес, 2000

[7] Татъзов, Т., Психодиагностика на ранното детство., Макрос 2001, Пд., 1999

[8] Piaget, J. (1970), Piaget's theory, In P. Mussen, Handbook of child psychology, NY, 1983

За контакти:

Любомира Стоянова, асистент, Медицински Университет – Плевен, Катедра „Физикална медицина, рехабилитация, ерготерапия и спорт“, Бул."Климент Охридски" 1, Плевен 5800, сл. тел. 064 884 118, GSM: 0896155779, e-mail: lestoianova@abv.bg

Докладът е рецензиран.